

II

(Előkészítő jogi aktusok)

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

2005. SZEPTEMBER 28–29-ÉN TARTOTT 420. PLENÁRIS ÜLÉS

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény Tárgy: „Az idegenforgalom hozzájárulása a hanyatlóban lévő térségek társadalmi-gazdasági fellendüléséhez”

(2006/C 24/01)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2005. február 10-én úgy határozott, hogy a Működési Szabályzat 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt készít az alábbi tárgyban: „Az idegenforgalom hozzájárulása a hanyatlóban lévő térségek társadalmi-gazdasági fellendüléséhez”

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció a véleményét 2005. július 27-én elfogadta (előadó: Juan MENDOZA CASTRO).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a 2005. szeptember 28–29-én tartott 420. plenáris ülésen (a szeptember 28-i ülésnapon) 135 szavazattal 2 ellenében, 2 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Bevezetés

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság az új európai idegenforgalmi politika kialakításához való hozzájárulást jelentő vélemények sorában most olyan véleményt kíván alkotni, amely hivatkozási alapként szolgálna bizonyos idegenforgalmi kezdeményezésekhez, amelyek hasznosak lehetnek a közösségi, nemzeti, regionális és helyi intézmények, valamint a szociális partnerek és egyéb civil társadalmi szervezetek vagy más, az idegenforgalomban érdekelt szervezetek tevékenysége tükrében. Másik célja az, hogy ezek a szervezetek együttműködve alternatív megoldásokat kínáljanak a szóban forgó térségek – és különösen a helyi lakosság és az ott működő vállalatok – számára annak érdekében, hogy azok termelékeny tevékenységet folytathassanak és élvezhessék az ebből származó lehetséges előnyöket.

1.2 Ezzel a dokumentummal az EGSZB hozzá kíván járulni az egész Európai Unió területén lévő, különféle okok miatt társadalmi-gazdasági hanyatlás által sújtott térségek szükséges helyreállításához, elsősorban arra koncentrálva, hogy az idegenforgalom milyen lehetőségeket kínál e térségek számára.

1.3 A vélemény kidolgozása a következő eljárás szerint történt:

– A tanulmányozó csoport első ülésén meghatározásra kerültek a vélemény alapját képező kérdések.

– A spanyolországi Córdoba városában megtartott nyilvános meghallgatás és a csoport második ülése során megismerttük és tanulmányozhattuk a gazdaságilag hanyatló térségek idegenforgalmi tevékenységek révén történő fellendülését célzó intézkedésekkel kapcsolatos bevált gyakorlatokat. Ez a vélemény fő célkitűzését szolgálta, azaz azt, hogy potenciálisan hatékony és az említett kezdeményezések ösztönzését vagy újabbak kidolgozását célzó tapasztalatokat kínáljunk – a közelmúltban, jelenleg vagy előre láthatóan a jövőben – társadalmi-gazdasági hanyatlás által sújtott térségek számára.

– A csoport harmadik és egyben utolsó ülése során elkészült a végleges – a szekció, majd az EGSZB közgyűlése előtt megvitatásra kerülő – dokumentum.

1.4 E véleménynek figyelembe kell vennie, hogy az éremnek két oldala van, amelyek kölcsönösen és kedvező módon kiegészítik egymást:

– Az idegenforgalom – amint azt az egész vélemény sugallni fogja – nagy lehetőség és alternatíva a hanyatlóban lévő térségek számára, amelyek nagy társadalmi, üzleti és foglalkoztatásfejlesztési lehetőségeket magában rejtő gazdasági tevékenységek forrására lelhetnek benne. A hanyatlóban lévő térségek helyreállítása együtt járhat és együtt kell, hogy járjon egy új, nagyobb jövővel és jobb életminőség-teremtő képességgel rendelkező termelési rendszer bevezetésével.

– Egyes hanyatlóban lévő térségek olyan idegenforgalmi célpontokká alakíthatók, amelyek felszívják a globális turizmus várható növekményét, méghozzá diverzifikált és természetesen fenntartható módon.

2. A vélemény alkalmazási területe és vázlata

2.1 A véleménynek nem célja, hogy felülvizsgálja a térségek helyzetének kialakulásához vezető folyamatokat, és az sem, hogy elemezze a különféle ágazatokban (ipar, bányászat, mezőgazdaság stb.) végzett helyreállítási intézkedéseket – bár az idegenforgalommal kapcsolatos javaslatok kidolgozása érdekében bizonyos kérdésekben ki kell térni az ezekből eredő tényezőkre.

2.2 Az elemzést azzal kezdjük, hogy különbséget teszünk azon régiók között, amelyek már konkrét újjáépítési folyamat alatt állnak, valamint azon fejletlen régiók között, ahol még nem alakult ki jelentős termelői tevékenység, és az idegenforgalom kiindulási pont, illetve a további fejlődés motorja lehet.

2.3 E megfontolás alapján a következő fejlesztési tervet javasoljuk:

2.3.1 A hanyatlóban lévő térségek helyzetét és a legjelentősebb szempontokból észrevételeket elemezni kell a legjelentősebb szempontokból nézve, amelyeket figyelembe kell venni az új, idegenforgalommal kapcsolatos javaslatok esetében: szociális és foglalkoztatási, a vállalati tevékenységgel, illetve az intézményi elkötelezettséggel kapcsolatos stb. Kiemelten fontos a hanyatlóban lévő térségek fogalmának pontos meghatározása, mivel a körülmények és feltételek sokszínűsége eltérő megoldásokhoz vezethet.

2.3.2 Az előzőek figyelembevételével a vélemény a következő szempontokra tér ki:

2.3.2.1 *A hanyatlásban lévő térségek helyzete:* a térségek hiányosságainak meghatározása különböző szempontokból, mindegyikre részletesen kitérve: esetenként a korábban egyetlen iparágra, illetve üzletágra épülő gazdaságból eredő problémák; a környezeti tényezők alkalmatlansága vagy leromlása; az infrastruktúrák hiánya vagy az új idegenforgalmi tevékenységek megkezdéséhez nem megfelelő kiépítettsége; az idegenforgalomban nem alkalmazható területekre szakosodott munkaerő; az új, többek között idegenforgalmi tevékenységek megkezdéséhez alkalmatlan társadalmi környezet. Különösen figyelembe kell venni, hogy az ipari hanyatlás által sújtott térségek elvileg természetüktől fogva nem idegenforgalmi térségek, és ez különösen megnehezíti a megfelelő turisztikai termék – kulturális és régészeti idegenforgalom, sportturizmus, tanulmányi turizmus és egyéb összetett, a hagyományostól eltérő idegenforgalmi területek – kiválasztását. Különösképpen úgy véljük, hogy a „pozitív élmény” minden idegenforgalmi termék alapja – ezt az „élményt” kell megtalálni és hirdetni.

2.3.2.2 *Az intézmények elkötelezettsége:* A jelen vélemény nyílt felhívás a különböző igazgatási szervek és intézmények közötti nélkülözhetetlen együttműködésre, és javaslatokat tesz arra, hogy a közintézmények és erőforrások milyen együttműködési formák, forráskönyvek és modellek segítségével tudnak hozzájárulni az idegenforgalmi tevékenység megkezdéséhez.

Kiemelten utalunk az európai strukturális alapoknak a hanyatlásban lévő térségek fellendítésében játszott szerepére. Az intézményeknek kulcsszerep jut abban, hogy az ipari hanyatlásban lévő térségek munkavállalóit szolgáltatási munkákra képezzék át.

2.3.2.3 *A társadalmi gyökerek fenntartása mint célkitűzés:* a hanyatlóban lévő ágazatok azon térségekhez kötődnek, ahol hosszú évek során kifejlődtek, majd tönkrementek. Ez azt eredményezte, hogy a szóban forgó (különböző méretű) települések lakossága az évek és generációk során az őket oda kötő élet és munka révén kapcsolatot alakított ki a környezetével. A tervezett idegenforgalmi kezdeményezéseknek nagymértékben hozzá kell járulnia e kötődés fenntartásához az azt lehetővé tevő feltételek: lakás, szolgáltatások, kommunikációs infrastruktúra stb. megteremtése által. A társadalmi kötődést stabil munkahelyek teremtése révén is ösztönözni lehet, hiszen – bár az idegenforgalom számos munkahelyet teremthet, súlyos problémát jelent a szezonális, amely megnehezítheti a kötődést, és az év bizonyos időszakában nemkívánatos migrációhoz vezethet.

2.3.2.4 *A szociális párbeszéd: az alternatívák elemzésének és kidolgozásának kulcseleme:* Javasoljuk, hogy a szakszervezetek és egyesületek részvételével zajló kommunikáció és szociális párbeszéd képezze a munkavállalók és munkaadók projektek és kezdeményezések elindítása iránti elkötelezettsége kialakulásának sarokkövét. Ebbe a kétoldalú párbeszédbe a reális alternatívák meghatározása céljából harmadik félként be kell vonni az igazgatási szerveket is. Egyéb civil társadalmi és idegenforgalmi szervezeteknek is hozzá kell járulnia a projektek megvalósításához.

2.3.2.5 *Az idegenforgalom fenntartható dimenziójáért létrehozott kezdeményezések ösztönzése:* A jelentős térségekben a társadalmi-gazdasági hanyatlás által okozott társadalmi válságok ellenére úgy véljük, hogy az új fejlesztési alternatívák kialakításával nem csupán a korábbi tevékenységek megtervezésekor elkövetett hibák korrigálhatók, hanem az új tevékenységeket is úgy lehet megtervezni, hogy azok megfeleljenek az EGSZB által propagált társadalmi, gazdasági és környezeti szempontokból a fenntartható turizmushoz szükséges követelményeknek.

2.3.2.6 *A környezetvédelem mint az idegenforgalmi tevékenységek helyreállításának és tervezésének központi eleme:*

– Bár jelen véleménynek nem célja a társadalmi-gazdasági hanyatlás eredetének kivizsgálása, megállapíthatjuk, hogy sok hanyatlóban lévő térség olyan ágazatokkal rendelkezik, amelyekben természeti, földrajzi vagy földtani okokból gyakorlatilag monokultúrás tevékenységek alakultak ki. Az ilyen jellegű fejlődés gyakran nemcsak hogy nem volt tekintettel a környezetre, hanem komoly kárt is tett benne. Az új környezetvédelmi szabályok és kötelezettségvállalások lehetővé tehetik e térségek helyreállítását, és hozzájárulhatnak a projektek idegenforgalmi lehetőségeinek erősítéséhez.

– Véleményünk meghatározza a környezetvédelmi kezdeményezések prioritásait, amelyeket figyelembe kell venni az idegenforgalmi projektek fejlesztésekor.

2.3.2.7 *A vállalkozói tevékenység és a termelő beruházások bővítésének fenntartása és növelése:* Megkíséreltünk összeállítani a lehető legkonkrétabban a vállalkozói kedv ösztönzését célzó kezdeményezéscsomagot. E hanyatlásban lévő térségekben a vállalkozók az ott folytatott eredeti tevékenységre szakosodtak, mivel vagy közvetlenül azzal foglalkoztak, vagy pedig ahhoz kapcsolódó tevékenységet végeztek. Ezért a vélemény megvizsgál különböző vállalatalapítási és -fenntartási, a vállalkozók képzését és képességeit fejlesztő, versenyképességi, kutatási és fejlesztési, tervezési és marketingkritériumok kifejlesztését célzó stb. megoldásokat. Fejleszteni kell ugyanakkor az olyan tényezőket, mint a promóció, a vállalatok egymás közötti, illetve a közigazgatással kialakított szervezetei és együttműködése, valamint a vállalat-, térség- és ágazatközi hálózatok kiépítése. Különös figyelmet érdemelnek a mikro-, kis- és középvállalkozások.

2.3.2.8 *A munkahelyteremtés és -megőrzés mint prioritás:* Mivel a társadalmi-gazdasági hanyatlási folyamat során a vállalatok és ágazatok esetében a legmagasabb szociális veszteséget a munkahelyek megszűnése jelenti, a fellendítésre tett kezdeményezések elsődleges céljával ezek megtartását és ha lehetséges, a térségek foglalkoztatási szintjének további emelését kell kitűzni. Ezért azt javasoljuk, hogy az átmeneti szociális védelmi mechanizmusok mellett az idegenforgalmi kezdeményezések fejlesztése keretében növelni kellene a munkahelyteremtő beruházásokat, a szakképzést és az átképzést, az önálló vállalkozás és a szociális gazdaság előmozdítását és kultúráját stb.

2.3.2.9 *Az idegenforgalmi politika összes elemének felhasználása:* a hanyatlásban lévő térségek társadalmi-gazdasági fellendülését célzó idegenforgalmi projektek keretében át kell gondolni, hogyan lehetne a lehető leghatékonyabban felhasználni mindazon elemeket, amelyek az eddig említettek mellett az idegenforgalmi politika részét képezik. Ez azt is jelenti, hogy meg kell határozni a kulturális, történelmi, természeti, a nemzeti örökséggel, illetve a sporttal kapcsolatos elemek stb. szerepét.

2.3.2.10 Fontos dolog – egyes térségekben már eredményesen alkalmazták is –, hogy a korábban folytatott tevékenységek bizonyos elemeit fel kell használni az új, idegenforgalmi tevékenységek tervezésénél.

2.3.3 Behatóan tanulmányozni kell az Unió különböző országaiban sikeresen alkalmazott módszerekből szerzett tapasztalatokat, nemcsak azért, hogy a helyi környezethez adaptált formában megpróbáljuk felhasználni azokat, hanem hogy támogassuk és megerősítsük őket. Nem túl sok kedvező tapasztalat áll rendelkezésre, ezért nem könnyű mindenre kiterjedő és változatos csomagtervet összeállítani róluk.

2.3.4 Különösen figyelembe kell venni azt a lehetőséget – és ez szükséges is –, hogy a hanyatlásban lévő térségekben található idegenforgalmi célpontok hálózat formájában együttműködjenek, így erős fejlesztési bázissal rendelkezzenek, amelynek segítségével a térségek támogathatják egymást.

2.3.5 Az önálló vállalkozások erősítése és ösztönzése kétségkívül igen fontos húzóerő, amely javíthatja a munkavállalóknak az új helyzethez való alkalmazkodási feltételeit. Ennek tanulmányozása mindenképpen nagyban hozzájárul a hanyatlásban lévő térségek idegenforgalmi térséggé történő átalakítási folyamatához, különösen a vidéki turizmusra alkalmas térségek esetében. Meg kell vizsgálni, hogy milyen előnyökkel jár ez a munkavállalási forma, hogy hatékonyan fel lehessen használni ehhez a nehéz átalakulási folyamathoz.

2.3.5.1 Az e területen kialakítandó kezdeményezések:

2.3.5.1.1 Az Európai Unióban önálló vállalkozáson a munkavállalónak azt a képességét és elhatározását értjük, hogy saját hasznára tevékenységet végez; ezt teheti egyénileg vagy csoportosan. Az önálló vállalkozó mindenképp munkavállaló, aki az önálló tevékenység folytatása során kereskedelmi és civil kapcsolatot tart fenn a beszállítóival és az ügyfeleivel.

2.3.5.1.2 Az önálló vállalkozás éveken át hatékony védelmet nyújtott az ipari gazdasági válságokkal szemben, mivel lehetővé tette a foglalkoztatás fenntartását, és megfelelt az új munkahely-teremtési szükségleteknek.

2.3.5.1.3 Napjainkban elsősorban a legfiatalabb aktív lakosság és a nők köréből kerül ki a legtöbb önálló vállalkozó.

2.3.5.1.4 Ahhoz, hogy az önálló vállalkozáson alapuló idegenforgalmi kínálat hatékony legyen, új szakmai képesítések megszerzését kell ösztönöznie. Többek között a következő új, vidéki tevékenységeket lehetne megteremteni:

- Helyi termékekre szakosodott kereskedelem
- Hagyományos gasztronómia és kézművesség
- Környezettel kapcsolatos szabadidős tevékenységek és sport-szolgáltatások
- Audiovizuális és virtuális szórakoztató létesítmények
- Kulturális információszolgáltatás
- Gyermekfelügyelet, táborozás és szállások
- Természetgyógyászat
- Kozmetika
- Hagyományos építészet és a mesterségek megmentése
- Internetkávézók
- A helyi ingatlanpiac fellendítése
- Tanácsadás új tevékenységek megkezdéséhez
- A szálláshelyeken fogyasztott áruk előállítására/igénybe vett szolgáltatások biztosítása
- Speciális szolgáltatások az idősebbek számára

2.3.6 Ide sorolható a szociálturizmus is, amely a jövőben bizonyára alternatívát jelent majd számos hanyatlásban lévő térség számára, amelyek új gazdasági tevékenységüket az idegenforgalomban keresik. Sajátos jellegzetességei miatt a szociálturizmus különösen megfelelő eszköz a szezonális hatásainak leküzdésére és a hosszabb szabadságok az év során kiegyenlítettébb kivételére.

2.3.7 *A hanyatlásban lévő térségek idegenforgalmi alternatíváinak előmozdítását szolgáló új európai terv:* a vélemény kitér arra, hogy milyen lehetőségeket kínál a kibővült Európa e problémakörön belül a cselekvések, az információcsere, a projektek összehangolása, a bevált gyakorlatok ösztönzése, valamint az állami és a magánszféra együttműködése stb. átfogó referenciakereteinek létrehozására.

2.3.8 Másrészt az alkotmány szerződésben foglalt kötelezettségvállalás a polgárok, jogaik, valamint a leghátrányosabb helyzetben lévő térségek iránt lehetőséget ad arra, hogy az alkotmány idegenforgalomról szóló fejezetei mellett véleményünkben a nemzeti, regionális és helyi valóságokat is figyelembe vevő, európai szintű választ adhassunk a kérdésre.

2.4 Az alternatívák kidolgozásában segítséget nyújthatnak a következő cselekvési iránymutatások: az EGSZB korábbi véleményei, az Európai Bizottság és az Európai Parlament kezdeményezései, valamint az olyan intézmények tapasztalatai, mint a Turisztikai Világszervezet és a Nemzetközi Szociálturisztikai Iroda. Ezekre mind kitérünk a véleményben.

2.5 A tapasztalatok jelentősége: jelen vélemény célja, hogy gyakorlatias és hasznos megoldásokat adjon, különösen azon térségek számára, amelyeknek a helyreállításához érdemben hozzá kívánunk járulni. Ezért kitér az ilyen típusú kezdeményezések fejlesztésében szerzett bevált gyakorlatokra is.

3. A társadalmi-gazdasági hanyatlásban lévő térségek

3.1 Nem könnyű pontosan meghatározni, mit is értünk a vélemény címében szereplő hanyatlásban lévő térségeken, nem csupán azok jellemzőinek sokfélesége, a hanyatlás kiváltó okainak és hatásainak a hordereje, illetve kiterjedtsége vagy a területi szétszórtság miatt, hanem elsősorban a helyi lakosok és az itt működő vállalatok életét érintő súlyos következmények miatt.

3.2 Az egyes hanyatlásban lévő térségek jellemzéséhez és típusainak meghatározásához először is talán a szóban forgó térség különféle mutatókkal kifejezett gazdaságtörténetét kell elemezni, miáltal világos képet kaphatunk arról, hogy a helyzet vajon nemrég, külső technológiai, társadalmi vagy gazdasági változások miatt alakult-e ki, vagy állandó helyzetről van-e szó, amelyben a térség gazdasági fejlődése során sohasem volt képes lakosai számára anyagi és fizikai jólétet biztosítani. Ez a különbség kétségtelenül jelentősen befolyásolja azt, hogy mi

lehet az ideális megoldás a hanyatlás problémájának kezelésére és használható alternatívák megtalálására. A vállalkozási tapasztalatok, a lakosság képzettsége, és végső soron az, hogy létezik-e olyan új tevékenység, amely a régiók helyébe tud lépni, a két esetben lényegesen eltér.

3.3 Azon térségek esetében, amelyek még nem értek el megfelelő gazdasági fejlettségi szintet, igen sokféle oka lehet ennek a helyzetnek: periférikus földrajzi elhelyezkedés, szélsőséges környezeti feltételek, kiépítetlen infrastruktúrák, a helyi lakosság nem túl vállalkozó szellemű és végül az, hogy a helyi lakosság számos körülmény összejátszásának következtében elvándorolt, illetve elvándorol a több gazdasági fejlődési lehetőséget kínáló térségekbe, akár tagállamon belül, akár másik tagállamba. Az egész európai – elsősorban vidéki – térségek fokozatos elnéptelenedése és az ezzel együtt járó társadalmi gyökeresítés végső soron olyan probléma, amely ellen az EU különféle vidékfejlesztési politikák és eszközök segítségével elszántan küzd. Az idegenforgalom és az ezzel kapcsolatos fejlesztés számos előremutató kezdeményezés fő célkitűzése.

3.4 Azon térségek esetében, amelyeknek valaha sokféle tevékenységen (mezőgazdaság, bányászat, és számos iparág: fémfeldolgozás textil- és vegyipar) alapuló, virágzó gazdasági életük volt, azonban különféle okokból fel kellett hagyniuk ezekkel a tevékenységekkel, a probléma alapján véve az, hogy törés következett be a társadalmi modellben, és ezt követték a helyi lakosságot és a gazdaság szövetét érintő járulékos következmények. Ezekben az esetekben az egyetlen iparágától való függőség vagy az alacsony szintű gazdasági diverzifikáció még tovább nehezítik a gazdasági hanyatlással együtt járó munkahelymegszűnések elkerülésének megoldását.

3.5 A korábban aktív, pénzügyileg stabil, versenyképes, valamint munkahelyeket és jólétet biztosító térségek hanyatlásának sokféle oka lehet és van is; valószínű azonban, hogy annak hátterében az egész világon a gazdasági tevékenység és a technológiai változások globalizálódása áll. A piacok gyorsan és gyakran hirtelen változnak, és megszűnt az a stabilitás, amelyet az elmúlt évszázadokban az ipar jelentett azoknak a nemzeteknek, amelyek megfelelő módon tudták alkalmazni az ipari alapelveket. Ennek helyébe lépett a technológiai és társadalmi fejlődés, a piacok kibővülése, az azonnali információáramlás a világban, a világméretű verseny, valamint az ártermelés és a szolgáltatások áthelyezése. A munkaerőköltség a vállalatok helyszínválasztásának legfontosabb tényezőjévé vált, egy gazdasági tevékenység versenyképességét azonban a technológiákhoz való hozzáférés mellett a kutatási kapacitás, a fejlesztés és az innováció, a szolgáltatások minősége és hozzáférhetősége, a vezetőség hozzáértése és az alkalmazottak szakmai tudása határozza meg. Amint azt a lisszaboni célkitűzésekben is megfogalmazták, a dezindusztrializáció megakadályozása és a munkahelyteremtő megoldások keresése valószínűleg a legjelentősebb kihívás, amellyel Európának szembe kell néznie.

3.6 A hanyatlás sokféle hatást gyakorol a helyi lakosokra és vállalatokra: a munkahelyek elvesztése, általános elszegényedés, demográfiai változások és elnéptelenedés, az ipar struktúráinak szétesése stb.; fontos azonban megemlíteni azt is, hogy ezek a hatások nemzedékeken át és nagyon sokféle formában érezhetők. A gazdasági hanyatlást közvetlenül megtapasztaló nemzedék gyakran nem kívánt, de szükséges kompenzációként tekint a szociális védelmi eszközökre, mivel a szociális segélyek biztosítják számára a megélhetéshez szükséges jövedelmet. Az ipari és bányászati nagyvállalatok fokozatos megszűnése éppen ezt a helyzetet példázza, amelyben a fiatal és középkorú, potenciálisan munkaképes személyek tétlenségre kényszerülnek és arra, hogy szociális segélyből éljenek. Már ez a helyzet sem kívánatos, a következő generáció tagjai – akiknek munkája sincs és segélyt sem kapnak már – azonban még kilátástalanabb helyzetben vannak. Ilyen esetekben a vállalkozó szellem, a tevékenységek diverzifikálása és a képzés nem csak hasznos, hanem égetően szükséges is.

3.7 Végső soron ezek a gazdaságilag fejletlen, illetve a korábbi fejlettségüket elvesztő, hanyatlásban lévő térségek azok, amelyek számára az idegenforgalom életképes megoldást jelent, mivel gazdasági fejlődésüket olyan ágazat irányába tereli, amely bizonyítottan erős, stabil, jelentős növekedési potenciállal bír, munkahelyeket teremt, és képes a gazdaság, a társadalom és a környezet egyensúlyát fenntartani. Az ezzel bizonyosan együtt járó kulturális és gazdasági változás természetesen nem lesz könnyű, és nem is minden esetben jár majd sikerrel. A hanyatlásban lévő térségeknek azonban nincs sok választási lehetősége, és azok eléréséhez is valószínűleg még nehezebben teljesíthető feltételekkel kell szembenéznük.

3.8 Arról sem szabad megfeledkezni, hogy – még a virágzó gazdasággal rendelkező nagyvárosok környezetében, illetve körzetében is – esetenként olyan elhanyagolt és fejletlen területek alakulhatnak ki, ahol alig vagy egyáltalán nem folytatnak gazdasági tevékenységet. Ezekben az esetekben a nemzetközi rendezvények hozzájárulhatnak a gazdasági értéknöveléshez és újjáélesztéshez. Jó példák erre a sevillai és a lisszaboni világkiállítások, valamint a barcelonai és az athéni olimpiai játékok, amelyek fontos tényezők voltak a területek rehabilitációjában, és új lökést adtak a térségek fejlődésének, gyakran új idegenforgalmi térség jellegzetességeivel és feltételeivel felruházva őket.

4. Célkitűzések és intézkedési formák

4.1 Miután megvizsgáltuk a hanyatlásban lévő térségek helyzetét, kialakulását és alapvető jellegzetességeit, vessünk egy pillantást arra, melyek lehetnek azok a célkitűzések és módszerek, amelyek segítségével a vélemény címében jelzettekkel összhangban megvizsgálhatjuk, hogyan járul hozzá az idegenforgalom a társadalmi-gazdasági hanyatlásban lévő térségek gazdasági helyreállításához.

4.1.1 Először is meg kell említeni, hogy minden gazdasági fejlesztési intézkedés alapvető célkitűzése csakis az lehet, hogy biztosítva legyenek a személyes és társadalmi fejlődéshez szük-

séges feltételek a helyi lakosság számára, hogy ne kényszerüljenek elvándorolni vagy elköltözni; egyszóval az, hogy megőrizzük a közvetlen környezetükkel generációkon át fenntartott társadalmi gyökereket. Ezért az alternatívaként megvalósítandó idegenforgalmi kezdeményezéseknek nemcsak a szükséges infrastrukturális feltételeket kell hatékonyan biztosítaniuk, hanem a legtágabb értelemben véve idegenforgalommal foglalkozó emberek munkahelyének stabilitását is. Ha elsődleges célunk a társadalmi gyökerek megőrzése, a fenntartható és hosszú távon életképes idegenforgalmi termékek létrehozása létfontosságú célkitűzés a gazdasági-társadalmi hanyatlás által okozott munkanélküliség megoldására.

4.2 A térségek gazdasági fejlesztésében emellett minden intézkedési területen célkitűzésként jelenik meg a tevékenységek diverzifikációja is. Ha az egyetlen iparágra épülő gazdasággal rendelkező térségekben a hanyatlás egyik oka a technológiai vagy piaci változásokban keresendő, akkor annak érdekében, hogy a helyzet ne ismétlődhessen meg, nyilvánvalóan sokféle, egymást kiegészítő tevékenységeket kell kialakítani, amelyek képesek biztosítani a térség gazdaságának biztos jövőjét. Számos területet magában foglaló jellegéből adódóan az idegenforgalomban sok szereplő, különböző tevékenységet végző vállalatok, családi és multinacionális vállalkozások, igen eltérő társadalmi célokkal és üzletfilozófiákkal rendelkező vállalat vesz részt, ami sokat segít egy térség iparának diverzifikálásában.

4.3 A tevékenységek gazdasági, társadalmi, és különösen környezeti szempontjainak fenntartható egyensúlya a másik, az összes intézkedést érintő célkitűzés. A hanyatlóban lévő ipari, illetve bányászati tevékenység igen gyakran súlyos környezeti károkat okozott a térségben: a korszerűtlen és elhagyott épületek, a szennyező ipari maradványanyagok, a környezeti leépülés, a szennyezett talaj gyakran a korszerűtlen ipari tevékenység következményei, és magától értetődően nem teremtenek ideális környezetet az idegenforgalmi tevékenység megkezdéséhez, mivel ehhez általában olyan környezet szükséges, amelyben a természet a legszebb, legvonzóbb arcát mutatja.

4.3.1 Elvileg a térségben ipari tevékenységet folytató vállalatoknak kellene helyreállítani az eredeti természeti környezetet, de legalábbis a lehetőségekhez képest a legnagyobb mértékben rehabilitálni azt. A gyakorlatban természetesen nem könnyű alkalmazni ezt az elvet, mivel a hanyatlóban lévő vállalatok helyzete maga nem teszi ezt lehetővé. A megfelelő környezeti feltételek megőrzése érdekében az állami szerveknek segítenie kellene őket ebben. Ez különösen fontos akkor, amikor az áthelyezés alatt álló vállalatok induláskor állami támogatást kaptak. A vállalatoknak szociális felelősségükből kifolyólag fedezniük kell a tevékenységükkel kapcsolatban felmerülő többletköltségeket.

4.4 E nehezen teljesíthető célkitűzések elérése érdekében a sikert garantáló módszereket kell alkalmazni, ezek közül az első, az alternatívák kidolgozásának kulcseleme a szociális párbeszéd. A gazdasági és társadalmi szereplők – az egyesületek

és szakszervezetek révén a munkaadók és munkavállalók – közötti párbeszéd a projektek és kezdeményezések megvalósítási folyamatának sarokköve. Különbőféle fogyasztói és polgári egyesületek révén a civil társadalom is részt vehet, és részt kell, hogy vegyen a folyamatban.

4.4.1 Elsősorban azonban a közigazgatási szerveknek kell elvállalniuk, hogy hozzájárulnak a hanyatlásban lévő térségek számára akár idegenforgalmi, akár egyéb ipari vagy szolgáltatási jellegű megoldások kereséséhez. A különböző igazgatási szintek és a közintézmények közötti együttműködésnek biztosítania kell a kezdeményezések eredményességének általános feltételeit, és amennyiben szükséges, támogatniuk kell a projektek gazdasági életképességét. Az uniós strukturális alapok hatékony eszközök a hanyatlásban lévő térségek fellendítésére képesek, az európai, nemzeti, regionális és a helyi kormányzati szintek közötti koordinált kutatási intézkedések és regionális fejlesztési projektek és kezdeményezések megvalósításához.

4.5 A hanyatlásban lévő térségek helyreállításának egyik kulcseleme az ott élő személyek képzése. Egyrészt biztosítani kell a munkanélküliek szakmai átképzését azért, hogy el tudjanak helyezkedni az új tevékenységi területen, amely általában egészen más szakképesítéseket követel meg, mint a korábbi tevékenység. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az átképzés igen fontos, és csak szigorú és hosszú távú képzési intézkedések árán lehet az iparban dolgozókat a szolgáltatási ágazatban dolgozni tudó munkavállalókká átképezni. Ugyanez vonatkozik a következő nemzedék tagjaira, akik maguk ugyan nem veszítették el a munkahelyüket, a térség hagyományos iparágaiban azonban nem találnak munkalehetőséget. A munkalehetőségek hiányára csak a szakképzés jelent megoldást.

4.6 Az Unió legutóbbi bővítése egyrészt még nagyobb nehézségeket okozhat, mivel nőtt a nehezen korrigálható ipari, bányászati illetve agrárműveléssel rendelkező fejlesztendő térségek száma, másrészt viszont nyilvánvalóan jelentősen fokozódhat a szabaddidős vagy idegenforgalmi célú mobilitás igénye, ez pedig a turisztikai iparág megerősödését jelenti. A fenntartható turizmus elősegítésére az európai idegenforgalmi modell kritériumainak figyelembevételével tett közös európai intézkedések nagyban hozzájárulhatnak egyes hanyatlásban lévő térségek gazdasági fejlődéséhez.

5. Idegenforgalmi jellegű bevált gyakorlatok a hanyatlásban lévő térségek társadalmi-gazdasági átalakítására

5.1 Jelen vélemény egyik alapvető célkitűzése olyan bevált gyakorlatok összegyűjtése és közzététele, valamint a belőlük származó tanulságok levonása, amelyek esetében az idegenforgalom sikeres megoldást jelentett a hanyatlásban lévő térségek számára.

5.1.1 Ezért az EGSZB és a tartományi önkormányzat által közösen szervezett córdobai meghallgatás során összegyűjtött tapasztalatok mellett egyéb kezdeményezéseket is meg kell említeni, amelyek tanulságosak lehetnek és esetleg példaként szolgálhatnak, ezért tanulmányozásra és elemzésre érdemesek.

5.2 Az asztúriai (Spanyolország) tapasztalatok: olyan esetről van szó, amelyben egy egész, korábban elsősorban bányászati és ipari jellegű régió az idegenforgalmi ágazat erőteljes fejlesztése révén sikeresen szembeszállt a hanyatlással és az említett ágazatokban jelentkező munkanélküliséggel. Különbőféle, az „Asztúria és a természet” koncepcióhoz szorosan kötődő idegenforgalmi márkákat és termékeket hozott létre:

- Turizmus és természet: Asztúria, a földi paradicsom
- Turizmus és kultúra: Asztúria kulturális kincsei
- Turizmus és gasztronómia: Asztúria ízei
- Turizmus és város: Asztúria városai
- Turizmus és minőség: Asztúriai kúriák
- Asztúriai konyha
- Aldeas Asturias Calidad Rural (Asztúria falvai – vidéki életminőség)
- Asztúria a színvonalas idegenforgalomért

5.2.1 Ez az új helyi fejlesztési stratégia igen eredményes volt, mivel az elmúlt évek során a régióban 8 %-kal emelkedett a foglalkoztatási arány. Világosan látszik, hogy ebben az esetben a természetre alapozó, minőségi idegenforgalom fókuszpontja a környezeti fenntarthatóság volt és az, hogy mind a gazdasági, mind a társadalmi szereplők, mind pedig a közintézmények tevékenyen részt vettek az egész regionális modellt érintő stratégiai átalakulásban.

5.3 Zabrze (Lengyelország) példája: A gazdasági és piaci változások következtében a sziléziai régió egész területén számos vállalat és ezáltal több tízezer munkahely megszűnt, ennek nyomában elhagyott ipari létesítményekkel teli, lepusztult táj maradt hátra. Az idegenforgalom előmozdítására tett jelentős erőfeszítések ellenére a régió továbbra is régi arcát mutatja: ipari jellegű, komor táj elhanyagolt környezettel. A turisták számára kevésbé vonzó tájat azonban a régió társadalmi és gazdasági életének hasznára lehetne fordítani, ha a térség ipari örökségét a kormányzati kívánalmaknak és terveknek megfelelően idegenforgalmi célokra hasznosítanák. Ez azt jelenti, hogy az elhagyott ipari létesítményeket új, elsősorban idegenforgalmi és nem szezonális funkciókkal ruháznák fel. Ily módon megőriznék az ipari örökséget, és fennmaradnának a városok és régiók egyedi jellegzetességei.

5.3.1 Ez a terv azonban számos nehézségbe ütközik. A létesítmények rossz műszaki állapota és elhanyagoltsága mellett fennáll az ingatlanok tulajdonjogának kérdése, a pénzügyi erőforrások, a szakképzett munkaerő, az idegenforgalmi infrastruktúra és egyéb tényezők hiánya, amelyek miatt csak korlátozott számú ipari létesítmény felel meg azoknak a követelményeknek, amelyek a jövedelmező idegenforgalmi termékké való átalakításhoz szükségesek. Az európai strukturális alapok – például az ERFA és az ESZA – létfontosságú szerepet játszhatnak a tőkefinanszírozásnál és a lakosság képzésénél felmerülő akadályok leküzdésében.

5.3.2 Regionális szinten tervet dolgoztak ki az elhagyott ipari létesítmények idegenforgalmi hasznosítását illetően: harminc, különféle kritériumok (megközelíthetőség, vonzerő, vendégfogadó-képesség, a turisták biztonsága) alapján kiválasztott „Ipari műemléklánc” kialakítását tűzték ki célul.

5.3.3 Zabrze – egy közepméretű város Lengyelország déli részén – esetében az önkormányzat felismerte és kihasználta az ipari turizmus jelentőségét. 2003 óta a város az ipari turizmus elismert modellje, amely számos idegenforgalmi oklevelet érdemelt ki. Zabrze nem csak megvalósította a bányászágazata ipari hanyatlásának felszámolására készített tervet, hanem Lengyelország és egész Európa ipari turizmussal kapcsolatos jövőbeli fejlesztési projektjei számára eszmecsere helyszínévé és ösztönzést adó központtá vált. Itt tartották meg 2004 szeptemberében és a 2005 májusában „Az ipari örökség kincsei az idegenforgalom és a szabadidős tevékenységek számára” témában szervezett nemzetközi konferenciákat. E konferenciákon születtek meg a zabrzei határozatok, amelyek előremutató megközelítésben láttatják az ipari létesítmények idegenforgalmi és szabadidős hasznosítását. Említésre méltó, hogy a Turisztikai Világszervezet részt kíván venni a termék népszerűsítését végző ipari turisztikai hálózat kiépítésében.

5.3.4 Zabrze példájából igen gazdag tudás- és tapasztalatgyűjtemény meríthető, amely kétségkívül igen hasznos lehet más, hasonló jellegzetességekkel rendelkező térségekben, amelyek készek arra, hogy idegenforgalmi értéket kovácsoljanak belőlük. Az EGSZB kifejezetten üdvözlő és támogatja ezt az értéket, és minden lehetséges alkalommal népszerűsíteni fogja azt.

5.4 A huelvai Río Tinto Bányászati Múzeum (Spanyolország) példája. A Tinto folyó bányája az ókorban gazdag nemesfém-bánya volt, amely már a rómaiak idejéről fogva jólétet teremtett. A bányát 1982-ben bezárták, a térség gazdasági hanyatlása megkezdődött. A Río Tinto Bányászati Múzeum ma emléket állít a környék változatos történelmének – a Río Tinto Bányáspark információs központja, valamint a környező falvakat és a bányavölgy környékét is magában foglaló tematikus szórakoztatópark. A mintegy 900 hektáros bányásparkban a látogatók vasúton végigjárhatják azt az utat, amelyen annak idején az ásványokat Huelvába szállították, megtekinthetnek régi bányákat, egy római temetőt, valamint a XIX. század végén az angol tulajdonos által épített bányászfalut. Egyszerűen a korábban elhagyott területet szabadidőközponttá és kulturális műemlékké alakították át. A minden idegenforgalmi vonzerő alapját képező „élmény” ez esetben is lehetővé teszi, hogy a vállalkozásban részt vevő vállalatok jövedelmezővé alakítsanak egy egyébként pusztulásra ítélt térséget.

5.5 Penarroja-Pueblonuevo (Spanyolország) gazdag ipari értéket képviselő bányászati és ipari térsége egy XX. századi gyárbirodalom maradványa, és most állítják helyre, hogy a helyi lakosság és a látogatók számára különböző szabadidős tevéken-

ységeknek adhasson helyet. Említésre méltó, hogy a Córdoba tartományban lévő Alto Guadiato-völgy több faluja közös projektbe kezdett, hogy újrahasznosítsanak több létesítményt, többek között a Penarroja-Pueblonuevo-i Földtani és Bányászati Múzeumot. Ezzel próbálják odavonzani a turistákat, hogy újra fellendítsék azon falvak gazdaságát, amelyekben a bányák bezárása munkanélküliséget eredményezett. A végeredmény a korábbi ipari és földtani központokat magában foglaló rendszer átfogó és koordinált gasztronómiai, sport- és kulturális kínálattal, amelyben részt vesz Fuenteovejuna, Bélmez és a térség egyéb településeinek lakossága.

5.6 A „katalóniai tudományos és technikai múzeumok rendszere” (Spanyolország) mintegy húsz katalóniai ipari műemléket foglal magában különböző ágazatokból: nehézipar, textil, papír- és bőripar, közlekedés stb. A katalán ipar az elmúlt évszázadokban minden kétséget kizáróan nem csak gazdasági, hanem kulturális, építészeti és társadalmi értelemben is jelentős volt és kivételes értéket képviselt, és a katalán kollektív identitás részét képezi. A „rendszer” elnevezés azt jelenti, hogy mind a húsz helyszínt integráltan népszerűsítik a látogatók előtt, és voltaképpen kulturális idegenforgalmi célpontok hálózataként működik. Ez az intézkedési modell ideálisnak tűnik a hasonló projektek számára.

5.7 A Nemzetközi Szociálturisztikai Iroda (BITS) által patronált másik érdekes példa a La Roche-en-Ardenne (Belgium) hanyatlóban lévő kőszénfejtő vidék fejlesztése. Itt szociálturisztikai üdülőközpontot hoztak létre, amely jelentősen hozzájárul a régió foglalkoztatásához.

5.8 Egész Európában számos innovatív idegenforgalmi kísérletet folytatnak, melyeknek célja akár részlegesen is megoldani a gazdasági hanyatlásból eredő problémákat. Kiváló példa erre azon hagyományos módszerekkel dolgozó halászok esete, akik a turistákat egynapos halásztúrára viszik, ahol azok tevékenyen kísérhetik végig a hajó fedélzetén a halászok napi munkáját. Ily módon a vendégek az erős idegenforgalmi vonzerővel bíró kulturális és szakmai valóság közvetlen megtapasztalásának élményében részesülnek, miközben a hanyatlóban lévő tevékenység jövedelmezőbb lesz.

5.9 Az EGSZB támogatja az EFFAT (Élelmiszer-, Mezőgazdasági és Vendéglátó-ipari Európai Szakszervezeti Föderáció) és a HOTREC (Szállodai, Éttermi, Kávéházi és Hasonló Létesítmények Nemzeti Szövetségeinek Konföderációja) közös nyilatkozatát, amelyben az aláírók síkra szállnak a vidéki területek turisztikai ágazata foglalkoztatási helyzetének fenntartását és fejlesztését célzó akciósorozat mellett.

6. Következtetések

6.1 A jelen vélemény kidolgozásával megbízott tanulmányozó csoport ülésein, valamint az eredményes cordobai meghallgatás alkalmával a fentiekben foglalt álláspontok mellett igen értékes következtetések és ajánlások is születtek.

6.2 Az Európai Bizottság és az EGSZB által kiadott dokumentumok, valamint számos egyéb tanulmány szerint az idegenforgalom igen jelentős gazdasági tevékenység, és nemcsak szigorúan gazdasági, hanem társadalmi és környezeti szempontból is. Különösen meg kell említeni, hogy a turizmus erős, stabil ágazat, jó kilátásokkal a jövőre nézve, és nívós munkahelyeket teremthet, amennyiben rövid, közép- és hosszú távon is a fenntarthatóság kritériumai alapján fejlesztjük.

6.3 Az Európa számos országában megtalálható társadalmi-gazdasági hanyatlásban lévő térségek különböző okokból jöttek létre és eltérő megjelenési formáik vannak. Mindegyik esetben azonban a munkalehetőségek csökkenése és a gazdasági alternatívák hiánya a legnyilvánvalóbb tünet és a legsúlyosabb következmény a helyi lakosságra nézve, akik gyakran kénytelenek elvándorolni új, a térség hagyományos tevékenységétől eltérő lehetőségek reményében. A gazdasági szerkezeti átalakulás nem kívánt következményeként egész mezőgazdasági, ipari és bányászati térségek néptelenednek el.

6.4 A helyi lakosság társadalmi gyökereinek megőrzése a regionális egyensúly elérését és ezért a hanyatlásban lévő térségek számára életképes alternatívák biztosítását célzó összes politika alapvető célkitűzése, ebben az értelemben az európai strukturális alapok létfontosságú szerepet játszanak mint a társadalmi kötődést biztosító politika eszközei. A munkahelyteremtésnek, illetve a munkahelyek megőrzésének mint társadalmi beilleszkedést segítő eszköznek abszolút prioritást kell biztosítani.

6.5 Az idegenforgalom valószínűleg számos hanyatlásban lévő térség esetében megfelelő megoldást jelent olyan gazdasági tevékenység megkezdéséhez, amely nagy üzleti, társadalom- és foglalkoztatásfejlesztési lehetőségeket nyújt. Számos, különböző szintekről szerzett tapasztalat bizonyítja és megerősíti ezt.

6.6 A hanyatlásban lévő térségek idegenforgalmi alternatívák keresésére tett erőfeszítéseinek útjában azonban komoly nehézségek és akadályok állnak. Mindenképpen ki kell emelni azt, hogy a hanyatlásban lévő térségek „természetüktől fogva” nem idegenforgalmi látványosságok, sőt, ennek inkább az ellenkezője igaz, mivel gyakran nem rendelkeznek turisztikai vonzerővel, környezetük lepusztult, ezért nehéz helyreállítani, illetve olyan helyszínekké alakítani őket, ahol életképes idegenforgalmi tevékenység fejlődhet ki. Ezért olyan termékeket és kínálatot kell kialakítani, amelyekre lesz kereslet.

6.7 A hanyatlásban lévő térségek idegenforgalmi fellendülését a kedvezőtlen alaphelyzeten felül számos akadály is nehezíti:

- pénzügyi jellegű: az idegenforgalmi termékek és infrastruktúra létrehozásához tőke szükséges;
- kulturális jellegű: a helyi lakosság általában nem rendelkezik az idegenforgalmi szolgáltatások biztosításához szükséges képzettséggel;

- megközelíthetőség és mobilitás: a potenciális turistáknak biztosan el kell jutniuk a létrehozott és népszerűsített turisztikai célpontokhoz;
- a személyek és a vagyontárgyak biztonsága;
- a célpontot nem hirdetik, illetve a promóciós tevékenység nem összehangolt;
- a speciális szakmai tanácsadás hiánya, melynek segítségével meg lehetne határozni azon tényezőket, amelyek életképessé tehetik az új vállalkozásokat.

6.8 Pedig éppen az idegenforgalmi átalakulási lehetőség és a folyamatban eleve benne rejlő nehézségek miatt kellene mind a közintézményeknek, mind a szociális partnereknek és általában véve a társadalomnak is lépéseket tennie azért, hogy megteremtse a lehetőség valóra váltásának feltételeit. Az európai regionális politika és a többi – idegenforgalmi, kulturális, foglalkoztatási, közlekedési és infrastruktúra stb. – európai politika összefogásával kell megteremteni ezeket a feltételeket. Nem szabad megfeledkezni a hanyatlásban lévő térségek helyzetéről vagy figyelmen kívül hagyni az idegenforgalmi alternatíva útjában álló kockázatokat és akadályokat. A hanyatlásban lévő térségek számára az idegenforgalmon kívül nincs sok más, könnyen megvalósítható lehetőség.

6.9 Ahhoz, hogy az új idegenforgalmi tevékenység életképes legyen, számos feltételnek meg kell felelnie:

- Erősítenie kell a térség kulturális, örökségi és természeti értékeit. A helyi lakosság a hanyatlásban lévő térségekben is gyakran gazdag és egyedi kulturális értékek őrizője.
- Meg kell felelnie a globális kihívásoknak, integrált fejlesztési tervek kidolgozása révén megteremtve a turizmushoz szükséges termékeket és szolgáltatásokat.
- A különböző turisztikai célpontok környezetében szálláslehetőség biztosításával kapcsolatos idegenforgalmi termékek előmozdítása. A vendégek elszállásolása olyan beruházási forma, amely stabilitást ad az idegenforgalmi ágazatnak, és további vállalkozásokat teremt maga körül. A hosszú távú életképesség biztosítása érdekében a szállodákat, illetve ideiglenes szálláshelyeket előnyben kell részesíteni a saját tulajdonú nyaralókra épülő idegenforgalommal szemben.
- A gazdasági, társadalmi és természeti fenntarthatóság feltételei mellett úgy kell fejleszteni, hogy számos vállalkozás erre a tevékenységre alapuljon, amelyek ezért munkalehetőséget teremtenek mind alkalmazotti státusban dolgozók, mind pedig önálló vállalkozók számára.
- Versenyképes és sokszínű vállalkozói struktúra létrehozása annak érdekében, hogy a változó piaci feltételek, a gazdasági tevékenységek globalizációja és a vállalatáthelyezések a jövőben ne legyenek hatással a térségre.
- Szakképzés révén minden téren a minőség elérésére kell törekedni: az ügyfeleknek nyújtott szolgáltatásokban, a munkafeltételekben és a természetvédelemben.

- Hálózatépítés céljából szövetségre kell lépni a hasonló jellegű idegenforgalmi célpontokkal, hogy az összes terméket, márkát, illetve célpontot együttesen lehessen népszerűsíteni.
- Folyamatosan fejleszteni kell a kínált termékeket és szolgáltatásokat. Az információs és kommunikációs technológiák (ICT) kiterjedt és rendszeres használata kétségtelenül jelentősen hozzájárul a versenyképességhez. A nagy, a közepméretű és különösképpen a kisvállalkozások számára az internet létfontosságú eszköz a reklámhoz és a kínálati piacon való pozíciószerezéshez.
- A fogyasztók jogait biztosítani kell, mivel az idegenforgalom több területet átfogó tevékenység, ahol általában kisméretű vállalkozások működnek.

6.10 Természetesen sok tényezőtől függ, mely idegenforgalmi terméket érdemes választania egy-egy térségnek, és nehéz megmondani, melyik lenne az ideális az egyes esetekben. Az idegenforgalomhoz közvetve vagy közvetlenül kapcsolódó és turisztikai célpont kialakításához felhasználható tevékenységi területek közül példaképpen megemlíthető az agrár- és a vidéki turizmus – amely magában foglalja a kézművességet és a helyi élelmiszerek megtermelését és értékesítését –, a már számos bevált gyakorlat példáján bemutatott ipari turizmus, az egészségturizmus, valamint a kulturális turizmus. A vidéki turizmus hosszú távú életképességéhez elengedhetetlen az intézményi támogatás.

6.11 A hanyatlásban lévő térségekben ugyanolyan típusú vállalkozások szolgáltatathatják a turisztikai termékeket és tevékenységeket, mint más területeken, a következőkre mégis fel kell hívni a figyelmet:

- Az önálló vállalkozás, amely az ipari válságok idején hatékony védelmet biztosított, új tevékenységek beindítása esetén is megoldást jelenthet a leginkább vállalkozó szellemű fiataloknak. A vidéki turizmus területén nagyobb számban vannak jelen az önálló és családi vállalkozási formák, mint egyéb ágazatokban.
- A szálláshelyeket – panziók, kempingek, menedékházak – működtető, illetve különféle idegenforgalmi szolgáltató vagy utazásszervezéssel foglalkozó dolgozói, termelői, tanácsadói és fogyasztói szervezetek. A hálózatépítés és -működtetés lehetősége olyan jelentős többletérték, amelyet több tagállam – például Olaszország a Legacoop révén – felhasznált arra, hogy megerősítse a szervezetek jelenlétét az idegenforgalom területén.
- A mikrovállalkozások esetében szükség lenne arra, hogy a kollektív megállapodások keretén belüli helyzetük egyéni elbírálás alá essen, egyrészt a munkahelyek színvonalának, másrészt a változó, változatos és bonyolult valós körülményekhez való alkalmazkodás biztosítása érdekében.
- Az egyes tagállamokban működő, szociálturizmussal foglalkozó szervezetek igen hatékonyan együtt tudnának működni abban, hogy a gazdasági hanyatlásban lévő térségekben valós alternatívát jelenthessen az idegenforgalom. Az évente elért

utasszám ösztönözheti őket arra, hogy ezekben a térségekben turisztikai útvonalakat és termékeket hozzanak létre. A BITS (Bureau International du Tourisme Social – Nemzetközi Szociálturisztikai Iroda) ezzel kapcsolatos tapasztalatai – például a spanyolországi Liguerra de Cinca üdülési központjával, amely jelentős gazdasági lökést adott a régióknak – igen értékesek. Portugáliában pedig az INATEL által irányított több üdülőváros az egész régió számára jelentős gazdasági tevékenységet folytat.

6.12 A hanyatlásban lévő térségekben az alternatívaként létrehozott idegenforgalmi vállalkozások életképességének biztosítása érdekében kiemelten fontos, hogy a környezetükben különféle kiegészítő tevékenységek is beinduljanak, amelyek együtt tudnak működni a közös cél érdekében, valódi idegenforgalmi szövetséget hozva létre, amelyben minden egyes vállalkozás az átfogó turisztikai termék részeként működik. Ily módon a kulturális, gasztronómiai és a természettel kapcsolatos szolgáltatások, a szállások, egyszóval minden, az „idegenforgalmi vonzerő” részét képező gazdasági tevékenység szövetségét koordinálni kell, akár állami, akár magánkézben vannak. Ez a szövetség, amely nem mindig, de esetenként a hagyományos idegenforgalomban is jelen van, elengedhetetlen a hanyatlásban lévő térségekben kialakítandó új tevékenységek esetében, mivel itt különösen nehéz helyzetben van a labilis vállalkozói szféra. A sokféle gazdasági szereplő részvételével működő „idegenforgalmi lánc” ennek a szövetségnek az egyik konkrét megjelenési formája. A vállalatok közötti együttműködést mindenesetre minden gazdasági és társadalmi partnernek ösztönöznie kell.

7. Végső megfontolások

7.1 A hanyatlásban lévő európai térségek társadalmi-gazdasági fellendítése fontos és nehéz vállalkozás a közintézmények minden szintje, a társadalmi-gazdasági partnerek és a polgárok számára, mindazonáltal nélkülözhetetlen, ha nem akarjuk ezeket a térségeket elnéptelenedésre, helyi lakosságukat pedig szegénységre ítélni, vagy elvándorlásra kényszeríteni. Az idegenforgalom csak egy lehetőség a sok közül, az általa biztosított többletérték, munkahelyteremtő képessége és a jövőbeli kilátások miatt azonban ez a legjelentősebb.

7.2 Mind az európai politikákból, mind pedig az intézményi (Európai Bizottság, Parlament, EGSZB) dokumentumokból az olvasható ki, hogy ez a megoldás támogatásra és ösztönzésre talált, a strukturális alapokból ilyen irányú tevékenységekre szánt pénzügyi támogatás azonban még mindig nem elegendő, és egyre nehezebb azokat új gazdasági lökést adó eszközökként felhasználni. Javasoljuk, hogy az Európai Bizottság folytasson az eredményes tapasztalatokon alapuló kísérleti projektet, amelyben megvizsgálják, hogy a gyakorlatban mely módszerek voltak a leghatékonyabbak a strukturális alapok idegenforgalmi ösztönző célokra való felhasználására a társadalmi-gazdasági hanyatlásban lévő térségekben.

7.3 Más intézmények, például a Turisztikai Világszervezet (WTO) vagy a Nemzetközi Szociálturisztikai Iroda (BITS) nagy stratégiai értékkel bíró intézkedéseket tesznek, melyek által megerősítik és támogatják a hanyatlásban lévő térségekben létrehozott idegenforgalmi projektekhez nélkülözhetetlen promóciós és kommunikációs hálózatokat.

7.4 A tagállamokon belül növelni kellene a különböző (állami, regionális és helyi) igazgatási szinteken hozott intézkedések közötti koordinációt. Az ágazat lehetőségeit vizsgáló és a különböző integrált turizmusfejlesztési stratégiákat és politikákat megtervező idegenforgalmi megfigyelőközpontokat kell létrehozni, amelyek megfelelően támogatják a helyzetelemzést és az intézkedéseket.

7.5 Az idegenforgalommal kapcsolatos számos véleményben az EGSZB sürgeti az európai turisztikai modell létrehozását segítő európai politikák megalkotását, amelyek nem kizárólag szabályokon, hanem a fenntarthatóság, a környezetvé-

delem, a szolgáltatások, termékek és munkahelyek minősége, a fogyasztók biztonsága, a köz- és a magánszféra együttműködése, a minden ember számára való hozzáférhetőség, a helyi örökségi és kulturális, valamint egyéb értékeken és elveken alapulnak, és amelyek biztosítják, hogy a turizmus Európában és minden országban tiszteletben tartsa és alkalmazzza a fenntarthatóság elvét rövid, közép- és hosszú távon. Jelen vélemény ezekhez a stratégiai és politikai dokumentumokhoz kíván csatlakozni, és a turizmus jelentős hozzájárulását a hanyatlásban lévő térségek fellendítéséhez az európai turisztikai modell szerves részének tekinti.

8. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság jelen vélemény **„A Córdobai Nyilatkozat az idegenforgalomnak a hanyatlásban lévő térségek társadalmi-gazdasági fellendülésében játszott szerepéről”** címen történő kiadásával és terjesztésével járul hozzá a 2005 októberében, Máltán tartandó 2005-ös Európai Turisztikai Fórumhoz.

Brüsszel, 2005. szeptember 28.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Anne-Marie SIGMUND
